

Мал. 2. Зовнішня будова апендикулярії

Отже, практичні вміння та навички формуються успішно, якщо оволодіння ними відбувається у комплексі, в процесі самостійних, лабораторних і практичних робіт. Лабораторні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання умінь і навичок у реальних умовах навчання, що ґрунтуються на теоретичній основі, розвивають логічне мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяють регулярній планомірній самостійній роботі у процесі вивчення певного курсу.

Література

1. Бойко Е. И. Еще раз об умениях и навыках / Е. И. Бойко // Вопросы психологии. — 1957. — № 1. — С. 133-139.
2. Ильин Е. П. Умения и навыки: нерешенные вопросы / Е. П. Ильин // Вопросы психологии. — 1986. — № 2. — С. 138-148.
3. Левинов А. М. О содержании понятий «навык» и «умение» / А. М. Левинов // Советская педагогика. — 1980. — № 3. — С. 68-72.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ОРНІТОЛОГІЧНИХ ЕКСКУРСІЙ У МУЗЕЯХ

Гуріненко Н.О., Зотова Т.В

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Підвищення ефективності процесу навчання багато в чому залежить від використання в навчальному процесі форм та методів навчання, що розвивають пізнавальну активність учнів, інтенсифікують процес навчання.

Ефективність форм та методів залежить від умінь вчителя збагачувати їх методичними прийомами. Уміле використання в ході розповіді, бесіди натуральних об'єктів, ілюстрацій, схем, таблиць, які систематизують і узагальнюють, сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів, засвоєнню основного матеріалу.

При виборі форм у процесі навчання біології в 7-11 класах слід враховувати зміст навчального матеріалу та конкретні навчально-виховні завдання, які належить вирішити, рівень оснащення кабінету біології навчальним обладнанням, наявність роздаткового матеріалу, вікові особливості учнів, рівень їх підготовки.

У навчально-виховному процесі важливо використовувати поєднання методів, щоб один метод доповнювався іншим.

Екскурсія, яка проводиться за програмою з біології, є одним із видів уроку. На уроці-екскурсії процес навчання реалізується не в умовах класного приміщення, а серед природи під час безпосереднього спілкування учнів з об'єктами і явищами, та у музейних залах.

Уроки-екскурсії мають значний виховний вплив на дітей. Сприймання краси природи, до якого їх постійно спонукають, відчуття гармонії, її доцільності, на якій зосереджується їх увага, сприяють розвитку естетичних почуттів, позитивних емоцій, доброти, дбайливого ставлення до всього живого. У відносно невимушених умовах школярі вчаться спілкуватись між собою під час виконання спільних завдань, поводитися один із одним та з навколишнім світом.

Основним методом пізнання на уроці-екскурсії є спостереження за об'єктами і явищами природи та очевидними взаємозв'язками і залежностями між ними.

Програмою з біології 7-11 класів не передбачено орнітологічних екскурсій. Тому, на нашу думку, важливо включити такі форми навчання до навчально-виховного процесу. Цей факт вказує на необхідність проведення учнями спостережень за птахами в природі в осінній період (відліт птахів на південь) та навесні (повернення з міграції), за життям птахів різних систематичних груп у зимовий час (осілих).

Екскурсії доцільні як у природі, так і в музеях (наприклад, музеї еволюційної зоології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Полтавського краєзнавчого музею (відділ природи), віваріях, шкільних музеях), які є одним із найважливіших засобів комплексного удосконалення всього навчально-виховного процесу, розширенню світогляду.

Наводимо методичні рекомендації щодо проведення орнітологічних екскурсій до одного з них.

Екскурсія «Рідкісні мисливці високого польоту», узагальнює отримані знання про представників ряду Соколоподібних, або Денних хижих птахів, про їх кількість та різноманітність; розширює знання школярів про хижацтво, як вид взаємовідносин між організмами; показує відносини типу «людина-птах», «птах-людина»; формує вміння бачити зв'язки між живою природою; накопичує уявлення про різноманітність об'єктів живої природи та їх характерні особливості; виховує любов до природи і дбайливе ставлення до неї.

Доцільно екскурсію проводити під час вивчення теми «Птахи» у 8-му класі загальноосвітніх шкіл, рекомендовано наголошувати на: різноманітності птахів; їхній ролі у екосистемах; значенні у житті людини; охороні даних представників.

Її слід проводити у чотири етапи. На першому етапі — представлення дітям місця проведення екскурсії та інструктажу з техніки безпеки. Другий етап — це вступ, оголошення теми, мети та встановлення проблемних питань, очікувань від даної форми навчання. На цьому етапі ми пропонуємо звертатися до народної творчості, фольклору, що сприятиме самостійно мотивації, заохочення учнів до вивчення теми «Птахи». Третій етап — вивчення основного матеріалу, який передбачає: систематику класу Птахи та характеристику ряду Соколоподібних, загальні морфологічні та фізіолого-біологічні ознаки представників (до того ж дітям слід надати можливість самостійно визначати найхарактерніші, це активізує їх увагу, зосередженість, так вони ознайомляться з видовою різноманітністю ряду); слід наголошувати про тих, які мешкають у даній місцевості.

Особливої уваги потребує та частина, де йдеться про Соколів, які занесені до Червоної книги України, тому що для забезпечення виховної мети даної екскурсії діти, у першу чергу, повинні засвоїти знання про те, на скільки

ці види вразливі та важливі у еколого-біоценотичному відношенні.

Наприкінці екскурсії наголошуємо про те, якими мають бути звіти учнів. Пропонуємо їм оформити таблицю у вигляді двох колонок, до якої школярі мають записувати види, про які велась розмова, вказувати їх характерні ознаки та повідомлення про види, які їм найбільше запам'яталися. Завдання слід підбирати відповідно до рівня підготовки учнів, бо від цього залежить значною мірою ефективність засвоєних учнями знань.

Виконувані в процесі екскурсійної роботи навчальні дії, передусім, сприяють інтенсифікації навчання, засвоєнню знань кожним учнем відповідно до його індивідуальних можливостей. Така екскурсія дає змогу накопичувати життєві факти, збагачувати чуттєвий досвід учнів, екскурсія вчить учнів не лише читати підручник, а ще і мислити, абстрагувати, узагальнювати та систематизувати набуті знання, у цілому розширювати їх еколого-біологічний світогляд на основі знань не тільки про окремі природні об'єкти, а й про взаємозв'язок їх із навколишнім середовищем. Особливістю таких екскурсій є їх системність.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА ШКІЛЬНІЙ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІЙ ДІЛЯНЦІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Дядечко М.Г., Оніпко В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Головну роль у розбудові національної системи освіти відіграє кваліфікований учитель. Саме через його діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Основним напрямком у реформуванні педагогічної освіти повинна стати зміна цільових орієнтирів, змісту, методів навчання, позиції учня в навчальному процесі, тобто його перетворення на активного суб'єкта власного навчання [2]. Освіта має бути спрямована на усвідомлення школярем тенденцій розвитку динамічного світу, розуміння потреби сприймати зміни, змінюватися самому, готуватися до дорослого життя; формування в учнів вмінь і навичок навчатися протягом життя; розвиток інформаційної культури та творчих якостей особистості учня. Особливу роль у цьому відіграє метод проектів, який все частіше знаходить застосування у сучасній школі [1].

Проектування визначається В. Радіоновим як діяльність, пов'язана із ціннісним переосмисленням, переживанням та інформаційною підготовкою майбутніх цілеспрямованих дій тих, хто навчається [2]. На важливості проектування як на методі діяльнісного пізнання наголошував М. Федоров, вважаючи, що людина може пізнати створений нею світ за умови співвіднесення його з проектною гіпотезою, що перевіряється під час її практичної реалізації [2].

Ідеї проектного навчання пов'язані з ім'ям видатного педагога С. Шацького. Він наголошував на тому, що, оскільки школа повинна привчати учнів до життя, а виховувати людину потрібно у процесі її самостійної творчої діяльності, то необхідно поєднувати кожну конкретну тему шкільної програми з виконанням практичної справи, тобто проекту, який є життєво необхідним, доступним та цікавим для дітей [3].

Саме тому важливо, що результат, отримуваний у ході роботи над проектом, учень може побачити, осмислити й використати в реальній практичній діяльності. Проект цінний тим, що в ході його виконання, у тому числі і на уроках біології, школярі вчать самостійно здобувати інформацію, отримуючи